

รายวิชา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

รหัสวิชา ว21101

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

เรื่อง ความหนาแน่น

ของสารบริสุทธิ์และสารผสม (1)

ครูผู้สอน

ครูวรกันต์

รักพงษ์

ครูอลงกรณ์

สุวรรณเพชร

หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 สารในชีวิตประจำวัน

**ความหนาแน่น
ของสารบริสุทธิ์
และสารผสม (1)**

จุดประสงค์การเรียนรู้

อธิบายและคำนวณ

ความหนาแน่นของสาร

คำถามชวนคิด

เพราะเหตุใด
สารแต่ละชนิดจึง
แยกชั้นกัน

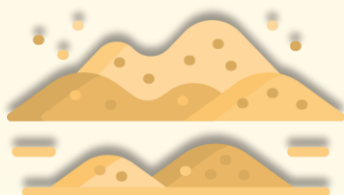

แนวคำตอบ

สารแต่ละชนิดแยกชั้นกัน

เพราะไม่ละลายกัน

ความหนาแน่น

ชนิดของสาร	ความหนาแน่น (กรัมต่อลูกบาศก์เซนติเมตร)
 น้ำมันพืช	0.9
 น้ำ	1
 ทราย	1.3 – 1.8

ความหนาแน่น

น้อย

มาก

➔ น้ำมันพืช ความหนาแน่น 0.9 g/cm^3

➔ น้ำสี ความหนาแน่น 1 g/cm^3

➔ ทราย ความหนาแน่น $1.3 - 1.8 \text{ g/cm}^3$

คำถามชวนคิด

ความหนาแน่น

คืออะไร

คำถามชวนคิด

ความหนาแน่น

ของวัตถุ

หาได้อย่างไร

กิจกรรม

ค้นคว้า

หาคำตอบ

ใบความรู้ที่ 1

ความหนาแน่น ของสาร

ใบความรู้ที่ 1

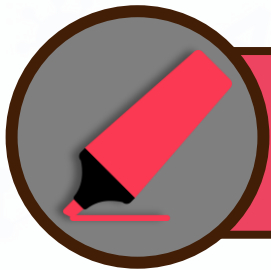
ความหนาแน่นของสาร

ความหนาแน่น (density) ของสารคือ ความสัมพันธ์ระหว่างมวลของสารกับหน่วยปริมาตร ซึ่งสามารถหาได้ดังนี้

$$\text{ความหนาแน่นของสาร} = \frac{\text{มวล}}{\text{ปริมาตร}}$$

มวลคือปริมาณของเนื้อสารทั้งหมด ทั้งของแข็ง ของเหลว และแก๊สต่างมีมวล หน่วยของมวล เช่น กรัม (g) กิโลกรัม (kg) และปริมาตรคือจำนวนที่บอกขนาดของวัตถุที่มีรูปร่าง 3 มิติ หน่วยของปริมาตร เช่น ลูกบาศก์เซนติเมตร (cm³) ลูกบาศก์เมตร (m³) ลิตร หน่วยของความหนาแน่นจึงมีหน่วยเป็นหน่วยของมวลต่อปริมาตร เช่น กรัมต่อลูกบาศก์เซนติเมตร (g/cm³) กิโลกรัมต่อลูกบาศก์เมตร (kg/m³)

คำสำคัญ

ความหนาแน่นของสาร

มวล และหน่วยของมวล

ปริมาตร และหน่วยของปริมาตร

ใบความรู้ที่ 1

ความหนาแน่นของสาร

ความหนาแน่น (density) ของสารคือ ความสัมพันธ์ระหว่างมวลของสารในหนึ่งหน่วยปริมาตร ซึ่งสามารถหาได้ดังนี้

$$\text{ความหนาแน่นของสาร} = \frac{\text{มวล}}{\text{ปริมาตร}}$$

มวลคือปริมาณของเนื้อสารทั้งหมด ทั้งของแข็ง ของเหลว และแก๊สต่างก็มีมวล หน่วยของมวล เช่น กรัม (g) กิโลกรัม (kg) และปริมาตรคือจำนวนที่บอกขนาดของวัตถุที่มีรูปทรง 3 มิติ หน่วยของปริมาตร เช่น ลูกบาศก์เซนติเมตร (cm³) ลูกบาศก์เมตร (m³) ดังนั้น หน่วยของความหนาแน่นจึงมีหน่วยเป็นหน่วยของมวลต่อปริมาตร เช่น กรัมต่อลูกบาศก์เซนติเมตร (g/cm³) กิโลกรัมต่อลูกบาศก์เมตร (kg/m³)

คำถาม

มวลคืออะไร

และหน่วยของมวล

คืออะไร

แนวคำตอบ

มวล คือ ปริมาณทั้งหมดของเนื้อสาร
ทั้งของแข็ง ของเหลว และแก๊สต่างก็มีมวล

หน่วยของมวล คือ กรัม (g)
หรือกิโลกรัม (kg)

คำถาม

ปริมาตรคืออะไร

และหน่วยของปริมาตร

คืออะไร

แนวคำตอบ

ปริมาตร คือ จำนวนที่บอกขนาดของวัตถุที่มีรูปทรง 3 มิติ วัตถุทุกชนิดมีปริมาตรทั้งสิ้น

หน่วยของปริมาตร เช่น ลูกบาศก์เซนติเมตร (cm^3)
ลูกบาศก์เมตร (m^3)

คำถาม

หน่วยของ

ความหนาแน่น

คืออะไร

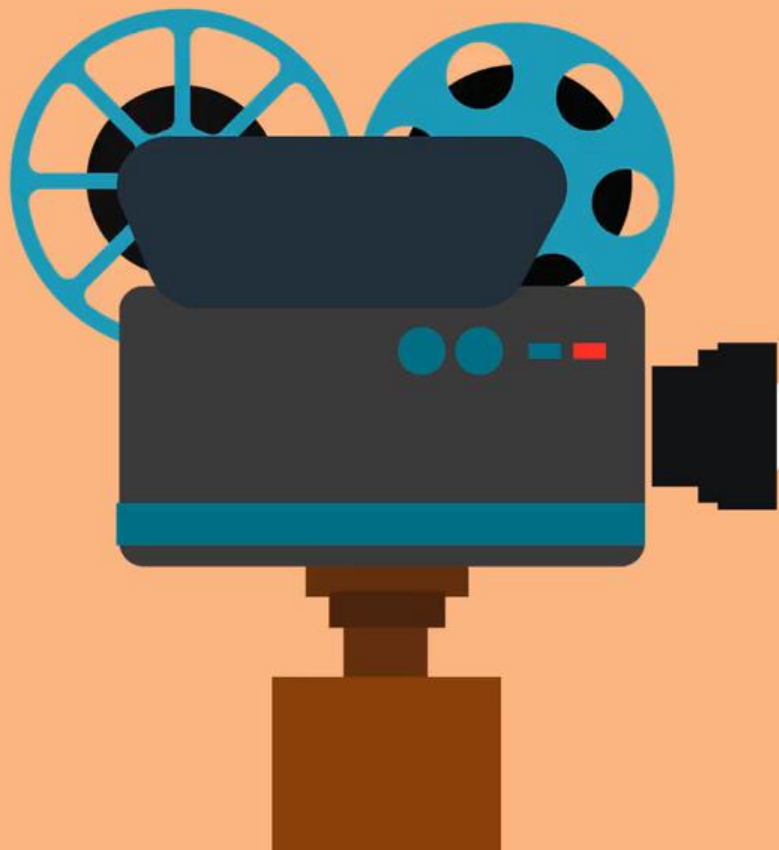

แนวคำตอบ

กรัมต่อลูกบาศก์เซนติเมตร (g/cm^3) หรือ

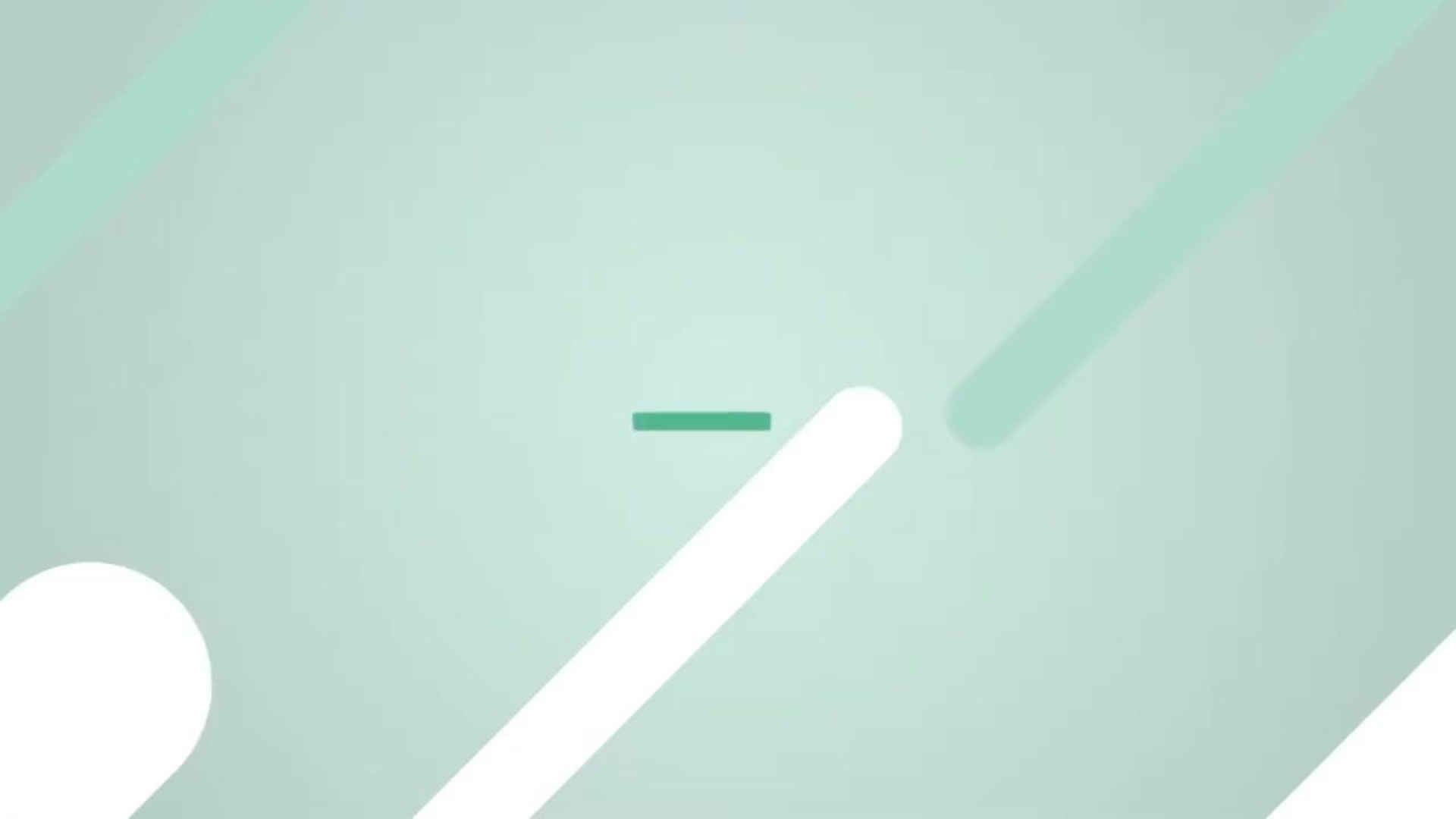
กิโลกรัมต่อลูกบาศก์เมตร (kg/m^3)

ดูให้ดี

มีคำตอบ

สื่อวีดิทัศน์นี้ใช้เพื่อการศึกษาเท่านั้น

ขอขอบคุณสื่อวีดิทัศน์

ความหนาแน่นของสารบริสุทธิ์และสารผสม

เผยแพร่โดย : คลังความรู้ SciMath

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.)

ที่มา : <https://www.youtube.com/watch?v=TTvhMAuE3kM>

ใบความรู้ที่ 2

การชั่งมวล

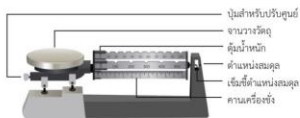
และหาปริมาตรของสาร

ใบความรู้ที่ 2

การชั่งมวลและหาปริมาตรของสาร

ตอนที่ 1 การชั่งมวลของสารด้วยเครื่องชั่งแบบคานสามแขน

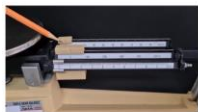
การหาผลของสารทำได้โดยใช้เครื่องชั่งมวล เช่น เครื่องชั่งแบบคานสามแขน (triple-beam balance) ซึ่งมีส่วนประกอบดังภาพที่ 1 ด้านขวาของจานวางวัตถุที่จะชั่งจะมีคานในสองอันและคานมวลที่ซึ่งได้ คานแต่ละอันจะมีขีดบอกน้ำหนักและมีน้ำหนักที่เลื่อนไปมาได้เพื่อยกน้ำหนักของสารที่ชั่ง คานทั้งสองนี้ติดกับเข็มชี้ด้วยตัวถ่วง

ภาพที่ 1 ส่วนประกอบของเครื่องชั่งแบบคานสามแขน

วิธีการใช้เครื่องชั่ง

1. วางเครื่องชั่งในแนวราบ ปรับให้ฝั่วน้ำหนักมาติดฐานคานอยู่ที่ตำแหน่งศูนย์ ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 การปรับฝั่วน้ำหนักของเครื่องชั่งแบบคานสามแขน

2. ปรับให้คานตั้งอยู่ตำแหน่งสมดุล โดยหมุนสลักหรือปูล่าสำหรับปรับศูนย์ให้เข็มชี้ไปที่ขีดศูนย์ตรงตำแหน่งสมดุล ดังภาพที่ 3

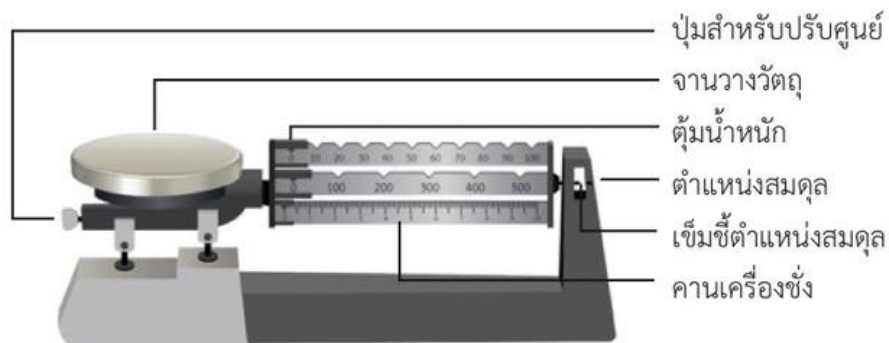
ภาพที่ 3 การปรับคานของเครื่องชั่งแบบคานสามแขนให้เข็มชี้อยู่ในตำแหน่งสมดุล

ใบความรู้ที่ 2

การชั่งมวล และหาปริมาตรของสาร

ตอนที่ 1 การชั่งมวลของสารด้วยเครื่องชั่งแบบคานสามแขน

การหามวลของสารทำได้โดยใช้เครื่องชั่งมวล เช่น เครื่องชั่งแบบคานสามแขน (triple-beam balance) ซึ่งมีส่วนประกอบดังภาพที่ 1 ด้านขวาของจานวางวัตถุที่จะชั่งจะมีคานที่แสดงตัวเลขบอกมวลที่ชั่งได้ คานแต่ละแขนจะมีขีดบอมน้ำหนักและมีตุ้มน้ำหนักที่เลื่อนไปมาได้เพื่อบอมน้ำหนักของสารที่ชั่ง คานทั้งสามนี้ติดกับเข็มชี้อันเดียวกัน

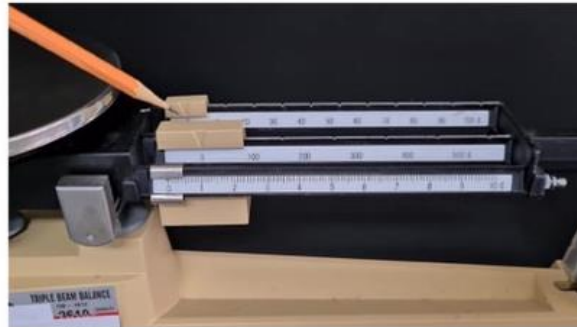
ภาพที่ 1 ส่วนประกอบของเครื่องชั่งแบบคานสามแขน

ใบความรู้ที่ 2

การชั่งมวล และหาปริมาตรของสาร

วิธีการใช้เครื่องชั่ง

1. วางเครื่องชั่งในแนวราบ ปรับให้ตุ้มน้ำหนักมาตรฐานทุกตุ้มอยู่ที่ตำแหน่งศูนย์ ดังภาพที่ 2

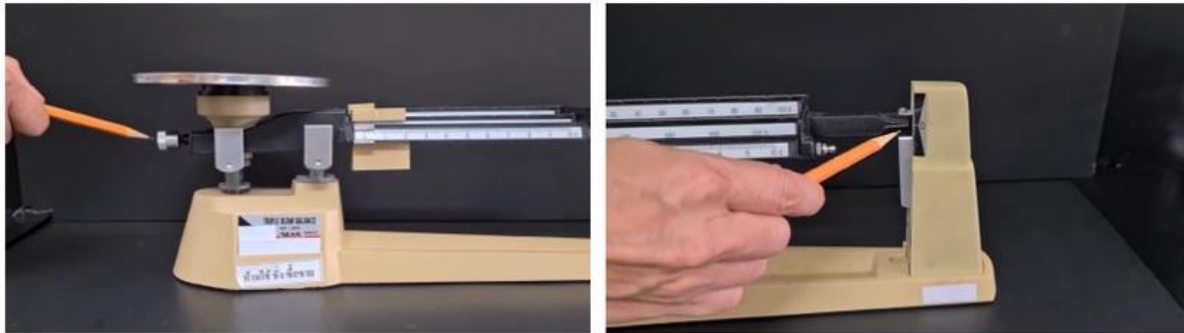
ภาพที่ 2 การปรับตุ้มน้ำหนักของเครื่องชั่งแบบคานสามแขน

2. ปรับให้คานชั่งอยู่ตำแหน่งสมดุล โดยหมุนสกรูหรือปุ่มสำหรับปรับศูนย์ให้เข็มชี้ไปที่ขีดศูนย์ตรงตำแหน่งสมดุล ดังภาพที่ 3

ใบความรู้ที่ 2

การชั่งมวล และหาปริมาตรของสาร

2. ปรับให้คานชั่งอยู่ตำแหน่งสมดุล โดยหมุนสกรูหรือปุ่มสำหรับปรับศูนย์ให้เข็มชี้ไปที่ขีดศูนย์ตรงตำแหน่งสมดุล ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 การปรับคานของเครื่องชั่งแบบคานสามแขนให้เข็มชี้อยู่ในตำแหน่งสมดุล

ใบความรู้ที่ 2

การชั่งมวล และหาปริมาตรของสาร

- วางภาชนะลงบนจานเครื่องชั่ง แล้วเลื่อนตุ้มน้ำหนักมาตรฐานบนคานที่ละคาน โดยเลื่อนตุ้มน้ำหนักมาตรฐานที่มีน้ำหนักมากที่สุดก่อน แล้วเลื่อนตุ้มน้ำหนักมาตรฐานที่เบาที่สุดเป็นลำดับสุดท้ายจนเข็มชี้ตรงกับขีดศูนย์ตรงตำแหน่งสมดุล ดังภาพที่ 4

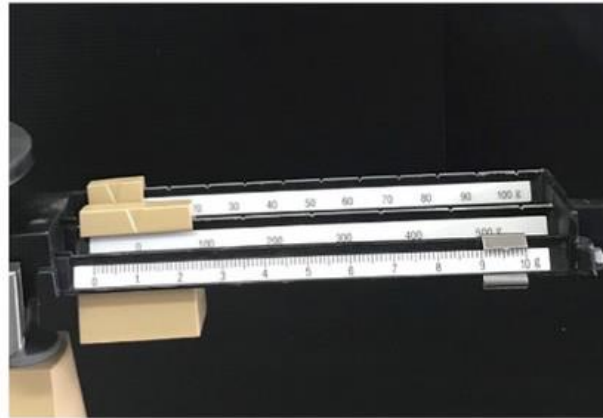
ภาพที่ 4 การชั่งมวลของภาชนะด้วยเครื่องชั่งแบบคานสามแขน

ใบความรู้ที่ 2

การชั่งมวล และหาปริมาตรของสาร

4. อ่านค่ามวลของภาชนะ ดังภาพที่ 5

ภาพที่ 5 มวลของภาชนะที่ชั่งได้ด้วยเครื่องชั่งแบบคานสามแขน

5. เติมสารที่ต้องการชั่งลงในภาชนะแล้วเลื่อนตุ้มน้ำหนักมาตรฐานบนคานที่ละคานจนเข็มชี้ตรงกับขีดศูนย์ตรงตำแหน่งสมดุล

สามารถดาวน์โหลดใบความรู้และใบงานได้ที่ www.dltv.ac.th

ใบความรู้ที่ 2

การชั่งมวล และหาปริมาตรของสาร

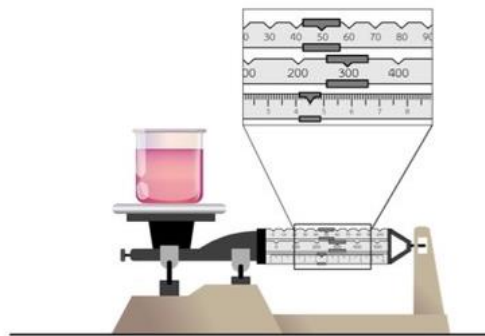
5. เติมสารที่ต้องการชั่งลงในภาชนะแล้วเลื่อนตุ้มน้ำหนักมาตรฐานบนคานที่ละคานจนเข็มชี้ตรงกับขีดศูนย์ตรงตำแหน่งสมดุล
6. อ่านค่ามวลของภาชนะและสาร จากนั้นคำนวณหามวลของสารโดยนำมวลของภาชนะและสารลบด้วยมวลของภาชนะ
7. นำภาชนะที่บรรจุสารออกจากงานเครื่องชั่ง แล้วเลื่อนตุ้มน้ำหนักทุกตุ้มให้อยู่ที่ตำแหน่งศูนย์
8. ทำความสะอาดงานและเครื่องชั่ง

ใบความรู้ที่ 2

การชั่งมวล และหาปริมาตรของสาร

วิธีการอ่านค่ามวลของสารจากเครื่องชั่งแบบคานสามแขน

การอ่านค่ามวลของสารที่ได้จากการชั่งด้วยเครื่องชั่งแบบคานสามแขนจะอ่านได้จากค่ามวลที่ปรากฏที่คานแต่ละอันของเครื่องชั่ง โดยคานที่อยู่ด้านนอกสุดของเครื่องชั่งแบบคานสามแขนจะแสดงค่ามวลของสารในหลักสิบล้าน คานตรงกลางจะแสดงค่ามวลของสารในหลักร้อย และคานด้านหน้าสุดจะแสดงค่ามวลของสารในหลักหน่วย จากภาพที่ 6 มวลของบีกเกอร์และของเหลวที่อยู่บนจานเครื่องชั่งแบบคานสามแขนมีค่าเท่ากับ 354.5 กรัม

ภาพที่ 6 มวลของบีกเกอร์และของเหลวในบีกเกอร์

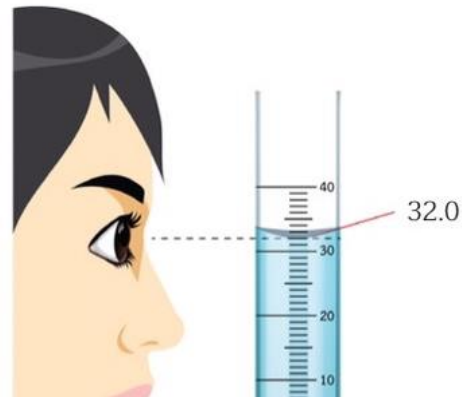
สามารถดาวน์โหลดใบความรู้และใบงานได้ที่ www.dltv.ac.th

ใบความรู้ที่ 2

การชั่งมวล และหาปริมาตรของสาร

ตอนที่ 2 การวัดปริมาตรของสาร
การหาปริมาตรของของเหลว

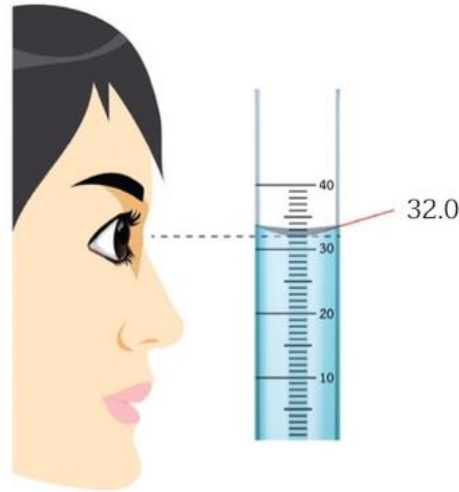
อุปกรณ์ที่ใช้สำหรับการวัดปริมาตรของของเหลว เช่น กระจกบอกตวง เมื่อนำของเหลวใส่ลงในอุปกรณ์วัดปริมาตรจะพบว่าระดับของเหลวตอนบนจะมีลักษณะโค้งเว้า ขณะอ่านปริมาตรของของเหลวจะต้องให้สายตาอยู่ในระดับเดียวกับจุดต่ำสุดของส่วนโค้งเว้า ดังภาพที่ 7

สามารถดาวน์โหลดใบความรู้และใบงานได้ที่ www.dltv.ac.th

ใบความรู้ที่ 2

การชั่งมวล และหาปริมาตรของสาร

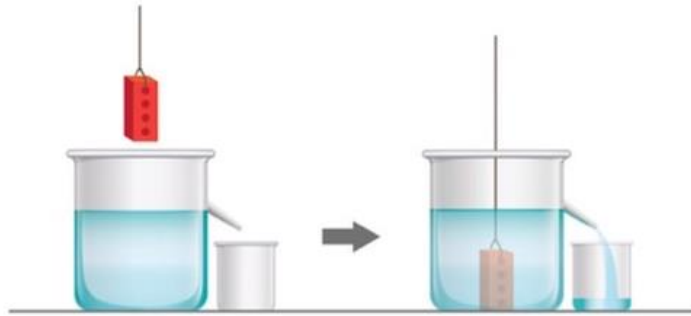

ภาพที่ 7 การอ่านปริมาตรของของเหลว

ใบความรู้ที่ 2

การชั่งมวล และหาปริมาตรของสาร

3. นำวัตถุที่ต้องการหาปริมาตรผูกด้วยเชือกเส้นเล็ก ๆ แล้วค่อย ๆ หย่อนวัตถุลงไปในถ้วยยูรีกา น้ำจะไหลออกทางปากของถ้วยยูรีกา ดังภาพที่ 11

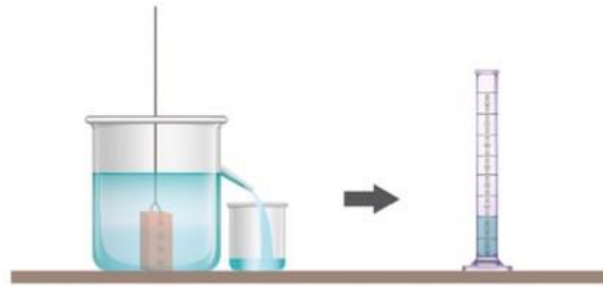

ภาพที่ 11 การหย่อนวัตถุลงในถ้วยยูรีกา

ใบความรู้ที่ 2

การชั่งมวล และหาปริมาตรของสาร

4. รอนจนกระทั่งน้ำหยดสุดท้ายหยดลงในภาชนะรองรับ นำไปเทลงกระบอกตวงเพื่อวัดปริมาตร ดังภาพที่ 12

ภาพที่ 12 การวัดปริมาตรของน้ำที่ถูกแทนที่ด้วยวัตถุ โดยใช้กระบอกตวง

ใบความรู้ที่ 2

การชั่งมวล และหาปริมาตรของสาร

การวัดปริมาตรของของแข็ง

ปริมาตรของของแข็งที่มีรูปทรงเรขาคณิตสามารถหาได้จากการคำนวณทางคณิตศาสตร์ เช่น ลูกบาศก์ จะมีปริมาตรเท่ากับความยาวของด้านกว้าง $\times$ ด้านยาว $\times$ ด้านสูง ส่วนของแข็งที่มีรูปทรงไม่เป็นเรขาคณิตสามารถหาปริมาตรได้ด้วยวิธีการหาปริมาตรของน้ำที่ถูกลงของแข็งนั้นแทนที่ ซึ่งปริมาตรน้ำที่ถูกลงของแข็งแทนที่จะเท่ากับปริมาตรของของแข็งนั้น อุปกรณ์ที่ใช้หาปริมาตรของของแข็งด้วยวิธีนี้คือถ้วยยูริกา ดังภาพที่ 8

ภาพที่ 8 ถ้วยยูริกา

ใบความรู้ที่ 2

การชั่งมวล และหาปริมาตรของสาร

วิธีการหาปริมาตรของของแข็งโดยใช้ถ้วยยูริกา มีขั้นตอนดังนี้

1. วางถ้วยยูริกาบนโต๊ะที่มั่นคง นำภาชนะรองรับวางใต้ปากของถ้วยยูริกา จากนั้นเติมน้ำลงไปในถ้วยยูริกาจนมีน้ำไหลลงสู่ภาชนะรองรับ ดังภาพที่ 9

ภาพที่ 9 การเติมน้ำลงในถ้วยยูริกา

2. รองจนกระทั่งน้ำหยดสุดท้ายหยุดลงในภาชนะรองรับ และเปลี่ยนภาชนะที่รองรับน้ำใบใหม่ ดังภาพที่ 10

ใบความรู้ที่ 2

การชั่งมวล และหาปริมาตรของสาร

ภาพที่ 9 การเติมน้ำลงในถ้วยยูริกา

2. รอจนกระทั่งน้ำหยุดสุดท้ายหยุดลงในภาชนะรองรับ และเปลี่ยนภาชนะที่รองรับน้ำใบใหม่ ดังภาพที่ 10

ภาพที่ 10 การจัดวางภาชนะก่อนการหาปริมาตรของวัตถุ

คำถาม

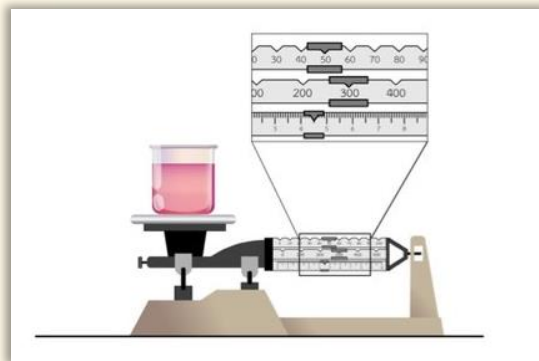
การหาคำมูลของสาร

จากเครื่องชั่งแบบ

คานสามแขนทำได้อย่างไร

แนวคำตอบ

ค่ามวลของสารหาได้จากผลบวกของค่ามวล
ที่ปรากฏบนคานแต่ละอันของเครื่องชั่ง

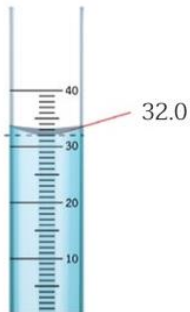
คำถาม

การอ่านค่า**ปริมาตร**ของ
ของเหลวจะต้องทำอย่างไร

แนวคำตอบ

อ่านค่าปริมาตรของของเหลว
ในระดับสายตา โดยอ่านค่าที่จุด
ต่ำสุดของส่วนโค้งเว้าของของเหลว

คำถาม

ถ้าต้องการหาปริมาตรของวัตถุ
ที่ไม่เป็นรูปทรงเรขาคณิต นักเรียน
จะหาปริมาตร
ได้อย่างไร

แนวคำตอบ

นำวัตถุไปแทนที่น้ำในถ้วยยูริกา

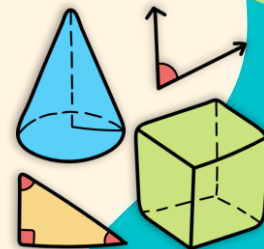
คำถาม

วัตถุที่มีรูปทรงเรขาคณิต

จะหาปริมาตรโดยใช้

ถ่วงยูริกาได้หรือไม่

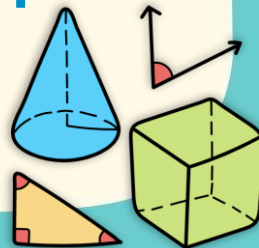
เพราะเหตุใด

แนวคำตอบ

ได้ เพราะการหาปริมาตรของวัตถุ
โดยใช้ถ้วยยูริกาจะใช้หลักการ
หาปริมาตรของน้ำที่ถูกวัตถุแทนที่

คำถาม

หลักการของการหาปริมาตร
ของสารโดยใช้ถ้วยยูรีกา
เป็นอย่างไร

แนวคำตอบ

ใช้หลักการแทนที่น้ำของของแข็ง
โดยปริมาตรน้ำที่ถูกแทนที่หรือปริมาตรน้ำ
ที่ล้นออกจากถ้วยยูริกาจะเท่ากับปริมาตร
ของของแข็งที่ใส่ลงไปถ้วยยูริกา

สรุปบทเรียน

สรุปบทเรียน

ความหมายของความหนาแน่น

วิธีการหาปริมาตรโดยใช้ถ้วยยูริกา

วิธีการชั่งมวลด้วยเครื่องชั่งแบบคานสามแขน

บทเรียนครั้งต่อไป

เรื่อง

ความหนาแน่น

ของสารบริสุทธิ์และสารผสม (2)

รายวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ว21101

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

สิ่งที่ต้องเตรียม

1. ใบกิจกรรมที่ 1 ความหนาแน่นของสารบริสุทธิ์
และสารผสมเป็นอย่างไร
2. ใบงานที่ 1 ความหนาแน่นของสารบริสุทธิ์
และสารผสมเป็นอย่างไร

สามารถดาวน์โหลดใบความรู้และใบงานได้ที่

www.dltv.ac.th